

קו' התוס', וז"ל, ונ"ל שאין ראייה מחצר לבית, דחצר דרכו להיות כך ומשמש לדירת הבתים, אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה. ע"כ. וז"ל הרמב"ם (בפ"ו מה' מזוזה ה"ה), בית שאין לו תקרה פטור ממזוזה. היה מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה יראה לי שאם היה הקירוי כנגד הפתח חייב במזוזה. וכ' מרן הכ"מ, שמקורו (ממנחות לג:) פתחי שימאי פטורים מן המזוזה, ומפרש התם דהיינו דלית להו תקרה. וכ' ה"ר מנחם, דהא אם הקירוי אצל הפתח חייב היינו כשיש במקורה ד' על ד', ופשוט הוא. ע"כ. וכ"פ מרן בש"ע (סי' רפו ס"ד), ולפ"ז י"ל שגוזזטרא שדרכה בכך הו"ל כחצר שחייבת במזוזה. אולם בב"י (סי' רפו) כ' לתרץ עוד בשם הרב רבינו מנחם, דאע"ג דשערי חצירות חייבים במזוזה, התם משום שבתים מקורות פתוחים לחצרות. ע"כ. וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ק דיומא ה"א), ובשעריך, לרבות שערי הר הבית והעזרות, וכי בית דירה הו' התיר ר' יוסי ב"ר בון, והתני בשעריך לרבות שערי המדינה, וכי בית דירה הו' לא. שבהן נכנסין לבית דירה. ע"ש. וכן מוכח מדברי הראב"ד בהשגות (פ"ו מה' מזוזה ה"ו), שכן תמיה אני על מה שפטר שער הגינה ממזוזה (מפני שאינה עשויה לדירה), שאם יש שם בית הרי הוא חייב, ואם אין שם בית הרי הוא פטור, ומה צורך לומר, והלא אף בית שאינו מקורה אמר שהוא פטור. ואולי אע"פ שיש בה שומירה לגנה אמר שהיא פטורה, לפי שאינה קבועה כדי שיתחייב שער הגנה. ע"כ. ואילו לד' הרא"ש הרי גנה ג"כ דרכה להיות בלי תקרה. א"ו בכל גוונא פטרינן כשאינה מקורה. וכן במאירי פ"ק דיומא (יא:) ס"ל דלא כד' הרא"ש הנ"ל. וע' בכ"מ שם שתייך, דהרמב"ם לא בא להשימיענו שהגינה פטורה אלא נקיט הכי משום סיפא שאם היה בית פתוח לה חייבת במזוזה. ע"ש. ולפ"ז י"ל שגוזזטרא שאין לה פתח מצד רה"ר ואין לה כניסה אלא מצד הבית, פטורה מן המזוזה, אע"פ שדרכה להיות בלתי מקורה, הואיל ואינה חייבת מצד עצמה אלא מצד בית דירה שהיא פתוחה לתוכו, לכן כל שאין לה פתח מרה"ר לתוכה פטורה לגמרי מהמזוזה. הן אמת כי בשו"ת מהר"ל (סי' צד) כ', ופתח שבין בית לחצר אם יש לחצר פתח לרה"ר אית לן למיזל בתר היכר ציר, אבל אם אין לחצר פתח לרה"ר אז יש לקבוע בימין כניסה מהבית לחצר. והובא להלכה בב"י (ר"ס רפט). ובט"ז ובש"ך שם. ע"ש. וא"כ ה"נ י"ל בגוזזטרא. אך יש לדחות דהיינו רק לפ"ד הרא"ש שמתחייב החצר במזוזה מצד עצמה, אבל לרבינו מנחם וסיעתו כל שאין פתח מהחצר לרה"ר פטור ממזוזה, הואיל וכל חיוב החצר אינו אלא משום הבתים הפתוחים לחצר. והיינו כשיש כניסה מרה"ר לחצר, הלא"ה פטור. ושו"ר להגאון בית מאיר יו"ד (סי' רפט) שהביא דברי המהר"ל, וכתב, ואע"פ שאינו כדאי לחלוק על המהר"ל, תורה היא וללמוד אני צריך, כי לדעתי הוא תמוה, דהא דין חצר וגנה אחת הן, שישניהם פטורים ממזוזה מצד עצמם, ואינם חייבים אלא מפני שבתים פתוחים לתוך החצר או הגנה. וכמבואר בהרמב"ם (פ"ו מה' מזוזה ה"ו), שבת שער אכסדרה ומרפסת והגינה פטורים ממזוזה, ואם היו בתים פתוחים למקומות אלו חייבים במזוזה. [וכן דעת הר"ף בה"ל מזוזה]. וכן הוא בפרישה סי' רפו בשם רבינו מנחם, שילול שסתם חצירות בתים פתוחים לתוכן היו פטורים ממזוזה הואיל ואינם מקורים כמו גינה וכו'. וא"כ נלע"ד דה"נ אם החצר פתוח לרה"ר שצריך מזוזה פשיטא שצריך לקבוע מימין הכניסה מרה"ר לחצר, אבל בפתח שבינו להבית כיון שהבית עיקר הולכים תמיד אחר ימין כניסתו. ואולי שהמהר"ל ס"ל לעיקר כתירוצו הרא"ש דשאני חצר שדרכו בכך וכו'. אך זהו שלא כמשמעות דברי הרמב"ם הנ"ל. וכ"ה עוד שם בה"ח. דס"ל ממש כד' רבינו מנחם. עכ"ל. ולפע"ד שלפי שיטת ר' מנחם א"צ מזוזה כלל בפתח שבינו לבית גם מימין הכניסה לבית מטעם שכתבנו. וכן מצאתי להדיא בשו"ת חקרי לב (ח"ג מיו"ד סי' קטט) שלדעת ה"ר מנחם פטור לגמרי ממזוזה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת תשובות לשואל (סי' טז). והטעם דהרא"ש הוכרח לתרץ כתירוצו לשיטת התוס' (מנחות לג:) דס"ל שאין חילוק בין בית שער אכסדרה ומרפסת הפתוחים לבית או לא. ודלא כהר"ף שם. ע"ש. ולהרמב"ם לשיטתו שמחלק בזה י"ל כן גם בחצר. ולכן לד'

ע"ש. ולכאורה היה מקום לפרש, שהיה במטבע צורת אברהם ושרה וכו', וכן היה צורת דוד ושלמה, אלא שלא היו שלמים בכל קומתם רק צורת פרצוף בלבד. וכמ"ש מרן ביו"ד (סי' קמא ס"ז), שלא אסרו בצורת אדם אלא דוקא צורה שלימה בכל איבריה, אבל צורת ראש בלבד אין בזה שום איסור לא במוצא ולא בעושה. ע"כ. ומקורו מהמרדכי והרא"ש. ע"ש. ובתוס' ע"ז (מג). סוד"ה לא תעשון כתבו שכל שאין להם פרצוף שלם מותר. ופירש המהר"ש אלגאזי בלחם סתרים שם דהיינו פרצוף פנים בלי גוף. ע"ש. ועמ"ש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג (חיו"ד סי' ח). ע"ש. אולם שו"ר בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"א (סי' קע), במעשה שהיה בעת שנתקבל הגאון ר' אלעזר לאב"ד אמשטרדם שעמד אדם אחד והוציא מוניטין שלו בעולם, שהדפיס מטבע בדמות צורתו תבנית הראש עד החזה. וע"ז כ' לערער שזהו איסור גמור וכו'. ואע"פ שהרא"ש כ' להתיר בכה"ג שאין הצורה שלמה, מ"מ הרבה פוסקים חולקים עליו. וכ"מ מהתוס' ב"ק (צז:) שלא העמידו בצורת פרצוף הפנים בלבד. ע"ש. ומ"מ הדבר פשוט שמאחר שמרן השי"ע פסק להתיר ודאי שאין לערער על זה בסופה ובשערה. ואפשר שהגאון מהר"א שעשה מעשה בעצמו לתת צורתו ס"ל כד' הרא"ש והמרדכי ומרן השי"ע. וכל זה משום יגדיל תורה ויאדיר, להתלמד במקום אחר. אך בנ"ד שאין הצורה בולטת בודאי שיש להקל בפשיטות, ולא דמי למטבע של מתכת שהצורה בולטת. ואע"פ שבשו"ת דברי מלכאל ח"ג (סי' נח), כ' להחמיר בזה, עפ"ד הרשב"א בח"י לע"ז, שאוסר לעשות צורת אדם אפי' בצבע ובדיו, שגם בזה נחשב כבולט. ושכל בעל גפשי יחוש לזה, ובעוה"ר בזה"ו נעשה כהיתר לצייר תמונת אדם ע"י פוטוגרפיה, וכל ישראל כשר ירחק מזה, ובפרט שע"פ המקובלים נמשך רוח הטומאה על הצורה וכו'. ע"ש. הגה שנה משנתו משנת חסידים, ומעיקר הדין אין לחוש בצורת פוטוגרפיה כלל, ועדיפא מצורה של דיו וצבע. וע"ע בשו"ת צפנת פענח (סי' סז) במ"ש לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בכחא דהיתרא. ע"ש. וע"ע בזה בס' רב ברכות (מע' צורה דק"ל ע"ב). ובשו"ת לבושי מרדכי קמא (חיו"ד סי' פו). ואכמ"ל בזה. ומכ"ש בנ"ד שהצורה היא חצי גוף, ואינו גוף שלם בכל קומתו. הא ודאי דלית דין צריך ביש. ופוק חזי מאי עמא דבר להצטלם. ואין פוצה פה ומצפצף. וזה פשוט. וכבר מלתי אמורה שכל זה נאמר כדי להפך בזכות אלה שטיפלו בדבר (ובתוכם מיראי ה' וחושבי שמו). אבל לכתחלה היה מן הראוי להתייעץ עם גדולי תורה, ולא לסמוך על דעתם בדבר גדול כזה. ומכאן ולהבא חושבנא טבא ליהוי. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

סימן כג

לכבוד מר חמי הרב הנכבד המזכה את הרבים שמן תורק שמו כש"ת רבי אברהם הלוי מ. פטל שליט"א

אחרי עתרת החיים והשלום וכל טוב סלה.

אודות השאלה אם יש חיוב לקבוע מזוזות בפתחי הגוזזטראות שאינן מקורות, ופונות לרה"ר, ואין להם כניסה אלא מצד הבתים. ואת"ל שחייבות במזוזה, באיזה צד של הפתח יקבע המזוזה. ואם יש חילוק בין גוזזטרא שאין בה ד' אמות על ד' אמות לאותה שיש בה שיעור זה.

(א) במנחות (לג:) אמר רבא הגי פיתחי שימאי פטורין מן המזוזה. מאי פתחי שימאי, פליגי בה רב רחומי ואבא יוסי, חד אמר דלית להו תקרה וחד אמר דלית להו שקופי. ופרש"י, תקרה אסקופה עליונה, שקפי מזוזות. לישנא אחר-נא תקרה שאין הבית מקורה שקפי אסקופה עליונה. ובתוס', דלית להו תקרה, פירוש מקום שהפתח שוקף שם מלמעלה אין שיהא אלא האבנים מן הכיפה אבן נכנסת ואבן יוצאת וכו'. ומה שפי' בקונט' לשון אחר שאין הבית מקורה, קשה, דמי גרע משערי חצירות דחייבין במזוזה. עכ"ל. גם המאירי בפ"ק דיומא (יא:) הביא שיטה זו, ודחאה, דא"כ מה הוצרכו לומר בגנה ששער שלה פטור ממזוזה מפני שאין בה דירה, והרי בלא"ה אינה מקורה. ע"ש. אולם הרא"ש בה"ל קטנות כ' לתרץ

זה במוזוה בימין כניסה מהבית לטיראדו, דאע"ג דפליגי בה הרא"ש וה"ר מנוח ה"ל ספקא דאורייתא ולחומרא. ואפילו בשוכר בית ש"א שאינו חייב במוזוה אלא מדרבנן, מ"מ נראה שאין לפטרו בנ"ד מטעם ס"ס, כי נראה שמחלוקת הרא"ש עם ה"ר מנוח לא חשיבא ספקא כלל דטפי אית לן למינקט דברי הרא"ש אשר בית ישראל נכון עליו, וכ"ש שהסכימו עמו מהר"ל והב"י והאחרונים. וד' ה"ר מנוח הו"ל דעת יחיד. כי על כן נראה שחייב לקבוע מוזוה בברכה. וליותר טוב שיברך על מוזוה שיקבע בפתח החייב לכ"ע ויפטור גם את זה. עכ"ל. ותמיהני ע"מ שהעמיד שיטת ה"ר מנוח בסברא יחידה, וסמך סמיכה בכל כחו ע"ד הרא"ש, ונראה שבמחכ"ת אשתמטיתה דברי הראב"ד בהשגות (פ"ו מה' מוזוה ה"ז) הנ"ל, דס"ל בפשיטות כדעת ה"ר מנוח שאין חילוק בין בית לחצר וגינה בזה. (וכן המאירי ביומא יא: ס"ל ג"כ שאין לחלק בזה.) וגם מרן הכ"מ קאי בשיטה זו. ומהירושלמי (פ"ק דיומא ה"א) מוכח בהדיא כשיטה זו, שעיקר הדבר תלוי כשהחצר פתוחה לבית מתחייבת במוזוה משום הבית. [וכבר עמד בזה באורך וברוחב בשו"ת אגודת אוזב (חיו"ד סי' יג). ע"ש. וכן העיר בשו"ת תשובות לשואל (סי' טז) בקצרה. וע"ע באור שמח (פ"ו מה' מוזוה ה"ז). ע"ש. ולאפוקי ממ"ש הגר"ד ביסטרין בס' בית דוד על יו"ד (סי' רפו) לסייע דברי הרא"ש מהירוש' הנ"ל. והמעניין ישר יחזו פנימו שאדרבה פשטות הירושלמי מסייע לרבינו מנוח. וגוסף לכל הנ"ל מ"ש הגאון בית מאיר שכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם. וכ"כ הגאון מופת הדור החזון איש (חיו"ד סי' קסח אות ג). ע"ש. וכ"ה גם בשו"ת תשובות לשואל (סי' טז). ע"ש. ומדבריהם נראה שגם הרי"ף הולך בשיטה זו. ולפ"ז הו"ל תרי מגו תלתא עמודי ההוראה. ועכ"פ בודאי שאין מקום לחייבו לקבוע המוזוה בברכה, שמידי ספק ברכה לבטלה לא יצא. ואין לצרף לס"ס להחמיר הפירוש השני של רש"י בפתחי שיכאי, שאליו הסכימו התוס' שם, וכן דעת המאירי (יומא יא:), וע"ע בס' ווי העמודים (סי' יח אות יד). שמא אפי' אין לו תקרה חייב, ושמא כשדרכו בכך חייב, כהרא"ש והר"ן. דמ"מ לא עבדינן ס"ס בברכות. וכמ"ש בשו"ת מכתם לדוד פארדו (תאו"ת סי' ג). וע"ע בשו"ת אור לי (סי' ק). ואכמ"ל. ושו"ר למהר"ש קלוגר בשו"ת שנות חיים (בשו"ת סת"ם דס"ה ע"ג) שכתב, שחצר שאינו פתוח לבית, תליא בפלוגתא דהרא"ש ורבינו מנוח. וכיון דספקא דא"י הוא יש לקבוע מוזוה בלי ברכה. ואף שיש כאן ס"ס להחמיר, שמא הלכה כלשון השני של רש"י שאפי' בית שאין לו תקרה חייב במוזוה. ושמא חצר שדרכו בכך חייב. והו"ל כודאי שיש לברך. אך כיון שכל הפמ"ג דמה שהכריע הש"ע אין להכניסו לס"ס, וגם נסתפק אם מהני ס"ס בברכות משום חומר לא תשא. לכן יש לקבוע מוזוה בלא ברכה. ע"ש. (ובענין ס"ס נגד מרן הש"ע, ידוע שספק אחד נגד מרן מצרפינן לספק אחר לס"ס. וכדברי מרן החיד"א במחבר יו"ד סי' מב סק"ג. וכבר כתבנו בזה במקום אחר. וכן מה שסמך על הפמ"ג שאין לעשות ס"ס בברכות, הגה הפמ"ג גופיה (במש"ז סי' קמג סק"ב) כ', ודע דכל שיש מחלוקת הפו' אי הוי טעות או לא אין להוציא ס"ת אחר דהו"ל ס"ס, שמא הלכה כהרמב"ם בתשו' שקורין בברכה בס"ת פסול, ושמא אין זה פסול. ואך שכתבנו במקום אחר להחמיר בס"ס בברכות משום חומר לא תשא. מ"מ המעניין יראה בס"ת תפט בספק אם ספר סה"ע שיברך בשאר ימים משום ס"ס, א"כ משמע דמהני ס"ס לברך. ע"כ. ומ"מ קושטא קאי דאנן נקטינן דלא מהני ס"ס בברכות, והכי סוגיין דעלמא, ומההיא דסה"ע אין ראייה. וכמ"כ במקום אחר.) ודו"ק. וע"ע בסמוך.

ג) וכן בקדש חזיתיה להגאון מהר"א תאומים בשו"ת חסד לאברהם (חיו"ד סי' צא) שגשאל בנ"ד, וכתב, לפע"ד הדבר ברור שהואיל ודרשינן ביתך דרך ביאתך מן הימין, אין חיוב מוזוה אלא בפתח שהוא דרך ביאה ולא דרך יציאה. וכפרש"י (מנחות לד.). ומש"ה אמרו (שם לג:) במוזוה הלך אחר היכר ציר, שבשני חדרים הפתוחים זל"ז ואין ידוע איזה מהם חשוב דרך ביאה ויציאה, הלך אחר היכר ציר, וקובעם בימין הביאה לבית זה. ועל כרחק שאף שלחדר השני ה"ז שמאל לא איכפת לן, שלחדר הזה הוי דרך

הרמב"ם יש לפטור הגוזזטרא ממוזוה, מאחר שאינה מקורה ואין בה מעבר מבחוץ אל הבית. אך להרא"ש י"ל דחייבת אע"פ שאינה מקורה לפי שדרכה בכך. עכ"ל. ע"ש. [וע' בס' העמק שאלה פר' עקב (סי' קמה אות ט). ובשו"ת משיב דברים (חיו"ד סי' קסט). ודו"ק.].

ב) ולא אכחד כי ראיתי להר"ן בפ"ק דסוכה (ח:): בד"ה ואיכא למידק, שכן, דלתירוצ' הרי"ף דבית-שער שחייב במוזוה היינו כשפתוח לבתים, נראה דבית שער הפתוח לחצר כפתוח לבתים דמי וחייב. וכדאמר' במנחות (לג:) בי הרוזקי חייב בב' מוזוה, ואמרין דהיינו בית שער הפתוח לחצר ובתים פתוחים לבית שער, אלמא דבית שער הפתוח לחצר חייב במוזוה, דאלת"ה לא הו"ל לחייבו באותו פתח שבינו לחצר. א"ו דבית-שער הפתוח לחצר חייב. ע"ש. וזה מבואר כד' הרא"ש שהחצר מחוייבת במוזוה מצד עצמה. אולם בהרמב"ם פ"ו ה"ה כתב, אפילו עשרה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה הואיל והפנימי חייב במוזוה כולן חייבים. וכ' מרן הכ"מ שזה נלמד ממ"ש במנחות (לג:) כי הרוזקי וכו'. ע"ש. ומבואר שכל החיוב אינו אלא משום הבית הפנימי. (וכדינו של הרמב"ם דמייירי שכל הבתים פטורים מצד עצמם, ובכ"ז נתחייבו מצד הבית הפנימי שחייב במוזוה). וע' בהרי"א"ז בשלטי הגבורים (סוף הל' מוזוה) שכן, נראה בעיני שאם היה בית גדול פתוח לבית קטן שאין בו ד' אמות, בין שהיה היכר ציר לצד הבית הגדול בין שהיה כו', חייב במוזוה, שפתחו של גדול הוא נחשב. והרי הוא כבית הפתוח לרה"ר או לגינה שהוא חייב במוזוה. ע"כ. (וכ"כ מדגפשיה הגאון רעק"א בחי' ליו"ד סי' רפו סי"ג. וע' בשו"ת בנין ציון ח"א (סי' צט). ובשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' רפו). ובשו"ת יוסף אומץ (סי' טו). ובעקרי הד"ט (סי' לא אות ג). ע"ש.) ולכאורה היה נראה דקאי בשיטת הרא"ש הנ"ל. אך י"ל דמייירי שיש פתח פתוח לרה"ר גם מהבית הקטן. הלא"ה יש לפטור הבית הקטן לגמרי ממוזוה. וכן מצאתי בשו"ת חקרי לב (ח"ג מיו"ד סי' קסט) הנ"ל שגשאל אודות בית הפתוח לטיראדו שסתום מכל צד, ואין כניסה אליו אלא דרך הבית, אם חייב במוזוה. ובתחלה הביא דברי הרא"ש וה"ר מנוח בדין חיוב החצר במוזוה, וכתב, שלדברי ה"ר מנוח יש לדון שכוון שאין הבית פתוח לטיראדו ואדרבה הוא פתוח לבית הו"ל כדין בית שאינו מקורה דפטור ממוזוה. משא"כ להרא"ש כיון שדרכו להיות בלי תקרה ומשמש לדירת הבתים חייב במוזוה. והן אמת שהיה מקום לחייב פתח זה במוזוה לפמ"ש הרמב"ם ופסקו מרן הש"ע ביו"ד (סי' רפו סי"ז), שבית שיש לו פתחים הרבה פתוחים לחצר או לרה"ר כולם חייבים במוזוה. אך לפ"ז צריך להניח המוזוה לימין הכניסה מטיראדו לבית. אלא שיש לצדד דמכיון דקו"ל ביתך דרך ביאתך, ובענין שיקבע המוזוה מימין, ש"מ שעל בית שיש לו כניסה ויציאה חייב הכתוב, ולא מחייבינן בבית שיש לו פתחים הרבה אלא כשפתוחים לרה"ר דאיכא כניסה ויציאה לכל פתח, דהכי דייקי דברי הרמב"ם והש"ע הנ"ל שכתבו, בית שיש לו פתחים הרבה לחצר או לרה"ר וכו'. נראה דדוק בהני דאיכא כניסה ויציאה, משא"כ בפתח הפתוח למקום סגור כבנ"ד. וכן נראה, דאלת"ה עקרת מאי דקו"ל מוזוה בימין, שכל בית הפתוח לחצר נתחייב הפתח משני צדדים ובשמאל גמי חשיב ימין לגבי החצר וכו', אלא ודאי שלא חייב הכתוב אלא על פתח העשוי לכניסה ויציאה, ופתח החצר שחייב היינו שפתוח לרה"ר, אבל על פתח הבית שבתוכו אינו חייב מצד החצר כיון שא"א שיכנס בפתח זה לחצר כ"א אחר שיכנס מהחצר לבית ואין כאן כניסה ויציאה וכו'. ואין להביא ראייה לחייב בנ"ד מדברי הרי"א"ז שמחייב בית קטן הפתוח לגדול אע"פ שאין בו ד' על ד', וכו', ש"ל דהתם מייירי שהבית הקטן יש לו פתח הפתוח לרה"ר, משא"כ בנ"ד. אמנם ראיתי בב"י סי' רפט בשם מהר"ל שכן, דבית הפתוח לחצר והחצר סתום מכל צד חייב במוזוה. ומ"מ הא גמי לא מכרעא, ש"ל דמהר"ל קאי בשיטת הרא"ש הנ"ל, וכדמוכח להדיא ממ"ש שיניח המוזוה בימין כניסה מהבית לחצר. ואין דברינו אלא לשיטת ה"ר מנוח שגשאל דעתו שפטור ככה"ג וכו'. ומ"מ לענין דינא נראה שיש לחייב פתח

הוכיח במישור הרש"ש בחי' לסוכה (ג). ושכן מצא בפתחי תשרי בשם חמודי דניאל הנ"ל. (אלא שלא זכר מד' הריטב"א והרא"ה והדגמ"ר). ע"ש. וע"ע במ"ש בזה בשו"ת מהר"ם שיק (חידוד סי' רפז). ובשו"ת אגודת אוזב (חידוד סי' ג). ע"ש. ודומה למ"ש הרא"ש שאע"פ שאין החצר מקורה כיון שדרכה בכך חייבת במוזוה. ולפ"ז י"ל דלשיטת הראב"ד ורבינו מנחם וסיעתם דלא ס"ל כטעם הרא"ש, יתכן שיוסברו ג"כ דבעינן ד' אמות על ד' אמות גם בבית שער ומרפסת וגינה, לגבי מוזוה. וכן ראיתי באמת להגאון מהר"ש"ק בס' קנאת סופרים (ס"י קיח. דל"ב ע"ג), וז"ל. ומ"ש בשם הפתחי תשובה בבית שער אפי' אין בו ד' על ד' חייב במוזוה. זהו טעות גמור, דאטו יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא? דהדר שאין בו ד' על ד' פטור ממוזוה. ובית שער שאין בו ד' על ד' יהא חייב במוזוה. ובש"ס מוכח דבית שער גרוע מחדר, ואנו נבוא לומר דעדיף מחדר, והרי עיקר חיוב בית שער מדרבנן מפני שנראה כבית, ואם אין בו ד' על ד' כיון שבחדר פטור ודאי שלא גזרו בבית שער וכו'. והס' מלהוכיח ד"ז דבית שער שיתחייב במוזוה אפילו אין בו ד' על ד', ואפי' מדרבנן פטור. ע"ש. (ומ"ש שחיוב בית שער מדרבנן היינו לד' התוס' סוכה (ח:) וכתובות (לג:). וכ"ה דעת רש"י מנחות שם. וכ"כ בפסקי ר"י מטראני (הל' מוזוה ד"א ע"ב). אבל להר"ף והרמב"ם והריטב"א (יומא יא:) והמאירי (סוכה ח:) חייב בית שער הפתוח לבית חייב מה"ת. וע' בשו"ת יוסף אומץ (סי' טו). ובס' סביב ליראיו (סי' יח אות ח). ע"ש. והגם שיש לדחות קושיותיו על החמודי דניאל. וכמ"ש הגאון מהר"ש"ם בחש"י ח"ג (סי' קנד). ע"ש. מ"מ המעיין בדברי הגאון רעק"א בחי' ליו"ד (סי' רפו סי"ג) ישר יחזו פנימו דס"ל דלא כהחמודי הנ"ל. וכמ"ש לנכון בשו"ת אפרקסתיא דעניא (סי' קב). וכתב, "בס' מק"מ סי' רפו ס"ק לט הביא דברי החמודי הנ"ל, וכתב, שאינו נכון, שכל פחות מד' אמות חור בעלמא הוי לגבי מוזוה. וכמ"ש בדעת קדושים ס"ק יט. ע"ש. וכן בשו"ת תשובות ליואל (סי' טו) כ', דאין לפקפק ולומר דדוקא בבית דירה בעינן ד' אמות אבל גוזזטרא אף בפחות מד' אמות ראויה לתשמישה, וכמ"ש הרא"ש לענין חצר שאינו מקורה. הא ליחא שאפילו להרא"ש בעינן שיהיה בחצר ד' אמות, וכדמוכח בסוכה (ג:) שמשוה דין מוזוה לחלוקת השותפין, ותנן אין חולקים החצר עד שיהא ד"א לזה וד"א לזה. וא"כ ה"ה שחצר שאין בו ד"א פטור ממוזוה, [א"ה, וע"ע בס' מגילת ספר עשין כג. ודו"ק]. וכן גוזזטרא שאין בה ד' אמות פטורה ממוזוה. עכ"ל. וכן ראיתי עוד בס' וע"ש אברהם (עמוד תעז) שכ', חצר צריכה להיות ד' על ד' לחייבה במוזוה. וכל שכן גוזזטרא שפטורה כשאין בה ד' על ד', דחייבא כדירה שאינה מקורה. שהרי יושבים שם לאויר או לאכול או להניח חפצים שם, והפתח נעשה לגוזזטרא ולא לבית, לפיכך פטורה ממוזוה. וכ"מ בחש"י מהר"ל סי' צד. והעולם נוהגים להניח מוזוה מימין הכניסה לגוזזטרא, וליתא, שמכיון שאינה חייבת אלא מצד הבית צריך להניחה מימין כניסה לבית. וכן פסק מורנו הגה"ק מהר"א מטשענאוו. וכן עשה מעשה, ועכ"פ אם ירצה להחמיר יקבענה בלי ברכה דמדויגא פטור. ע"כ. (וכעת ספר זה אינו מצוי אצל). וע' במנחת פחים יו"ד (סי' רפו) שכ' דהאי מילתא תליא בב' לשונות רש"י (מנחות לג:) בד"ה מגינה לבית. ע"ש. ודו"ק.

(ה) ועי' דשפיר חזי להרה"ג מהר"ש גנצספריד בלחם הפנים על הקיצור ש"ע (בסימן יא סי') שהביא מ"ש הראי"ז בשה"ג. שאם היה בית גדול פתוח לבית קטן שאין בו ד"א על ד"א, הרי הוא כפתחו של גדול, וחייב במוזוה. והובא בשו"ת בגין ציון ח"א (סי' צט). והעיר הבנ"צ על שלא העתיקו הפוסקים ד' הראי"ז להלכה. וכ' ע"ז בלחה"פ. ולפעדינן יסעם הפוסקים שלא הביאנוהו מפני שדברים תמוהים הם. דהא לא דמי כלל לבית הפתוח לרה"ר, שחיוב המוזוה הוא על הכניסה מן הרחוב לבית, אבל החדר שהוא פחות מד"א פטור ממוזוה מפני שאינו ראוי לדירה בטל הוא לגבי החדר הגדול ולא נחשב לכניסה כלל, וכאילו יש לו בביתו ארגז גדול שהוא נכנס בכיתו לאיזה צורך ושוב יוצא ממנו אל הבית, האם יעלה על הדעת לחייבו במוזוה, מפני שהוא נכנס ממנו אל

יציאה ולא מחייב במוזוה. וכ"כ בכ"י (פי' רפס) מהמרדכי, שכל זה כשרי' לכל אחד מהבתים פתח פתוח לרה"ר, אבל אם אחד מהם אין לו פתח לרה"ר חשבינן שם דרך ביאה, ולא אזלינן בתר היכר ציר. וא"כ בג"ד שאין נכנסים לגוזזטרא זו כ"א דרך הבית הוי פתח זה להבית דרך יציאה דלא מחייב במוזוה, ואף דהוי דרך ביאה לגוזזטרא הרי אין בה שיעור ד' על ד' ופטורה ממוזוה. ופה פשוט שאין לחשוב דרך ביאה מהגוזזטרא לבית דביאה מהשוק בעינן, וגם כיון שאין בגוזזטרא ד' על ד' לא נקרא עליה שם בית. ק"ו שאין לכנות זה דרך ביאה. ומ"ש הראי"ז בשה"ג, דבית גדול הפתוח לבית קטן חייב במוזוה וכו', פשוט שכונתו כשרי' להבית הקטן פתח פתוח לרה"ר ודרכו באים לבית הגדול. וקמ"ל דלא נימא שאם יש היכר ציר בבית הגדול ודרך שם הוי הביאה פטור פתח זה ממוזוה, הואיל ולבית הגדול אין פתח זה דרך ביאה רק יציאה, ולבית קטן שזהו דרך ביאה שלו פטור ממוזוה משום דלית ביה כשיעור, קמ"ל דלא אזלינן בזה בתר היכר ציר דבית קטן בטל לגבי בית גדול והוי כפתח לגדול ודרך שם הולכים מרה"ר וחייב במוזוה. אבל כשאין פתח בבית הקטן מרה"ר ובאים לקטן דרך הבית הגדול בלבד פטור מן המוזוה. וזה פשוט. וא"כ ה"ה לגוזזטרא שפטורה מן המוזוה. עכ"ל. וכבר הבאנו לעיל דברי התקרי לב' שגם הוא מפרש דברי הראי"ז בכגון שיש פתח מרה"ר לבית קטן הלא"ה י"ל דפטור. אלא דהחט"א פסיק למילתא בסכינא חריפא בגודל חכמתו. גם בשו"ת שאלת שלמה ח"א (סי' מג) נשאל מרב אחד על מה שנהגו פתח"ק ירושלים ת"ו בשכונתו שלא לקבוע מוזוה בפתחי הגוזזטראות, והרי לרוב הפוסקים אע"פ שאין דלתות בפתח חייב במוזוה. וכן פסק בש"ע (סי' רפו סט"ו) בסתם. והאריך ליישב המנהג לפטרם ממוזוה מפני שאין צורת הפתחים עשויה לשם פתח אלא לשם חיזוק הגוזזטראות. ודמי למ"ש במנחות (לג:) אכר אבוי חזינא לאספלידי דבי מר דאית להו פצימי ולית להו מוזוהא, קסבר לתזוק תקרה הוא דעבידי. ומסיק, שעל זה סמכו שלא לקבוע מוזוה בפתחי הגוזזטראות "ופוק חזי שכן עמא דבר בכמה מקומות". ע"כ. והי"ל להעיר בפטור הגוזזטראות לפ"ד ה"ר מנחם וסיעתו. וכן עפ"ד החט"א הנ"ל, ועכ"פ יש לצרף הטעמים הנ"ל לטעמו של ה"ר מנחם וסיעתו לפטור הגוזזטראות ממוזוה מטעם ספק ספיקא לקולא. וה"ז כמבואר. וע' בשו"ת מהר"ש"ם ח"ב (סי' רסה) אגבסתמדיא ואזיל ע"ד החט"א הנ"ל. ע"ש.

(ד) ומלבד זה י"ל שהואיל ורוב ככל הגוזזטראות שלנו אין בהם ד' על ד' אמות אינם חייבות במוזוה. וכדק"ל ביו"ד (סי' רפו סי"ג) דבית שאין בו ד' על ד' אמות פטור. והן אמת שראיתי להחמודי דניאל שהובא בפתחי תשרי (סי' רפו ס"ק יא) שכ', דדוקא בית דירה צריך שיהיה ד"א על ד"א, אבל בית שער ומרפסת וגינה אפי' אין בהם ד"א על ד"א חייבים. ועוד נראה במי שיש לו בית גדול ויש לו חדרים קטנים להניח שם חפצים דחייבים במוזוה. עכ"ל. ובסוכה (ג:) בית שאין בו ד' על ד' אמות אין עושים אותו עיבור בין שתי עירות, דאפילו כבורגנין (צריך שעושין מערבה וקנים לשומרי פירות או לציידי עופות דק"ל בעירובין נה: בורגנין מתעברין עמה. רש"י). לא משוינן ליה. מ"ט בורגנין חזו למלתייהו האי לא חזי למלתייה. וכ' הריטב"א בחי' שם, יש שפירשו כבורגנין של ד' אמות דאע"ג דעבידי מעצים עראי כיון דחזו למלתייהו עושין אותן עיבור, משא"כ בבית שאע"פ שהוא של אבנים לא חזי למלתייה כל שאין בו ד"א על ד"א. והנכון דה"ק דאפילו כבורגנין שאין בהן ד"א על ד"א לא משוינן ליה. דבורגנין אע"ג דלית בהו ד"א על ד"א, שהם סוכות שעושין בדרכים לספק מים ומוזן לעוברי דרכים, ובהאי שיעורא סגי להו. אבל בית זה לא חזי למלתייה. וכן עיקר. עכ"ל. וכ"כ בחי' הרא"ה (סוכה שם) וז"ל, והשתא דאמר' ה"ט אפשר דבורגנין לא בעינן ד' אמות, ואפ"ה חשיב, משום דבלא"ה נמי חזי למלתייהו. ע"כ. וכ"כ מדפנשיה הגאון הנוב"י בדגמ"ר (סי' שצח ס"ו), דבורגנין א"צ להיות ד"א על ד"א, דהכי מוכח בסוכה (ג:) וכו', ע"ש. וא"כ י"ל דאף לגבי מוזוה יש לחייב בית שער שאין בו ד"א על ד"א כיון דחזי למלתייה. וכן

ג"כ בחי' הגרע"א לגבי בית קטן הפתוח לבית גדול. ע"ש. ולא זכר שר כמה עקולי ופשוטי איכא בהכי. ואיכא דפליגי ע"ד הרא"ש הנ"ל. ועוד שדברי הרב הר הכרמל יש לפרשם שיש פתח מן החצר או מרה"ר לחדר הנ"ל, משא"כ בגוזזטראות שאין להם כניסה אלא מצד הבית. וכנ"ל. והנה גם התרשיש שהם סיים, שמצא בלחם הפנים שחולק ע"ד הגרע"א הנ"ל. ואף הוסיף להסתפק באיזה צד מהפתח יקבע המזווה אם מימין יציאה מהבית לגוזזטרא, או מימין כניסה מהגוזזטרא לבית, ודיבר בזה עם אחיו הגאב"ד ראדום (בעל שו"ת דמשק אליעזר), ולא השוו דעותיהם בזה. וכ' שג"ל יותר לקובעה מימין יציאה מהבית להגוזזטרא. ובכל זאת אינו מחליט כן להלכה ברורה. והביא ג"כ מ"ש הבנין ציון (סי' צט) שמגיה המזווה בימין הכניסה מן הקטן לגדול. והלחם הפנים מפקפק עליו בזה. עכ"ל. וע"ע בשו"ת מנחת יחיאל (סי' יב אות כד), שנשאל ג"כ בדין פתחי הגוזזטראות מאיזה צד יקבע המזווה, והסכים לפי שיטת הט"ז (סי' רפט סק"ד), בשם מהרי"ל, לענין פתח הפתוח מהבית לחצר, אם החצר סתום מכל צדדיו בלי פתח לרה"ר, ורק הבית פתוח לרה"ר וממנו נכנסים לחצר, שצריכים לקבוע המזווה בימין הכניסה מהבית לחצר דוקא, מפני שא"א לבוא מהחצר לבית אא"כ יבוא מקודם מהבית לחצר. וא"כ ה"נ בגוזזטרא שא"א לבוא אליה אלא דרך החדר, א"כ דרך ביאתך הוא בימין הביאה מהחדר לגוזזטרא, ולא להיפך. ושהיא סברה פשוטה. ואע"פ שהבית מאיר חולק על הט"ז בשם מהרי"ל הנ"ל, ודעתו להגיה בימין הכניסה מהחצר לבית. מ"מ אין זה דעת רוב האחרונים. ושכ"כ ג"כ הגאון יעב"ץ בשו"ת שאלת יעב"ץ (סי' ע). והדרך החיים. ע"ש. אולם החזון איש יו"ד (סי' קסח אות ה) כ' כדברי הבית מאיר לדחות ד' מהרי"ל. והכי מסיק לדינא (שם סוף הסימן), שבית הפתוח למרפסת (שקוראים טראסא בלע"ז) דינה כדין בית הפתוח לחצר, שהמרפסת משמשת כדירת חצר לשיבה וטיול ואכילת עראי, וקובעים המזווה בימין הכניסה מהמרפסת לבית, אע"פ שהמרפסת סתומה ויש בה ד' על ד', ומיהו כשהיא סתומה מכל צד לא יברך אפילו יש בה ד' על ד', אבל אם יש לה פתח לרה"ר אפשר לברך. ע"ש. (והביא שם דברי הגרע"א. עיין עליו). ולכאורה היה גלע"ד להכריע שמכיון שמרן הב"י סי' רפט העתיק דברי המהרי"ל להלכה, וכן דעת רוב האחרונים, ואין לומר שהואיל ומרן הב"י השמיט זאת מהש"ע אלמא לא ס"ל כמהרי"ל, זה אינו, שהרי כן דרך מרן בכמה מקומות להשמיט מ"ש בב"י בשם איזה פוסק אע"פ שסובר כן לדינא, וכמבואר באחרונים. וכן מצאתי בשו"ת יוסף אומץ (סי' כט) שכ' כן בדין זה. ע"ש. ומה גם שאף הגאון בית מאיר שג"ל דלא כמרן הב"י בשם מהרי"ל, סיים: אבל מה אעשה שאיני כדאי לחלוק על מהרי"ל. ושם מובא מהגאון אב"ד דגלונא ליישב דברי מהרי"ל לדינא. ע"ש. ולכן יש לקבוע המזווה מימין הכניסה מהבית לחצר הסתומה מכל צד ואין לה פתח לרה"ר. ואף בגוזזטראות שאין להם פתח לרה"ר הרוצה להחמיר יקבע המזווה מימין הכניסה מהבית לגוזזטרא, ולא להיפך. אולם אנכי הרואה שמחלוקת זו של מהרי"ל והבית מאיר היא מחלוקת תנאים. דאיתא במס' מזווה (פ"ב), אכסדרה שהיא לפנים מן הבתים ואין לה יציאה ממקום אחר, גותן (המזווה) דרך יציאתו מן האכסדרה לבתים. ר' יוסי אומר דרך כניסתו מהבתים לאכסדרה. ע"כ. והדבר ידוע שדין אכסדרה וחצר שוים שכל חיובם הוא כשהם פתוחים לבתים. וכמ"ש הרי"ף והרמב"ם וסיעתם. וא"כ מחלוקת זו שייכת גם בחצר. והנה התוס' בתענית (כח סע"א) כ' בפשיטות דהלכה כר' יוסי אף מחבריו. וכ"כ האור זרוע ח"א (סי' תצו). ע"ש. ובתוס' שבועות (לה). בד"ה ה"ג אין הלכה כר' יוסי, ואצטריך דלא תימא דנימוקו עמו. וכן גרס ר"ח. עכ"ל. ובהר"ן שם, אין הלכה כר' יוסי, זו היא גירסת הרי"ף, ואצטריך שמואל לפסוק דלא כר' יוסי אע"ג דיתיד הוא לגבי רבים, משום דר' יוסי גימקו עמו. אבל יש גורסין הלכה כריו"ס. ע"כ. ולכא"פ משמע דלהר"ח והרי"ף הלכה כר' יוסי אף מחבריו, ומש"ה הוצרך לפסוק דלא כר' יוסי. אך י"ל דהיא גופא קמ"ל דאין הלכה כרבי יוסי מחבריו. וכמו שכן מוכרחים לפרש (לדעת הסוברים דאין הלכה כרבי יוסי

הבית? וה"נ לא חשיב כניסה כלל. וצ"ע. ע"כ. והרב מסגרת השלחן שם העיר, דלא דמי לארגו שאינו ממין חיוב מזווה כלל, משא"כ בית קטן שהוא ממין החיוב רק שאין בו כשיעור ולכן דינו כאילו יוצא מפתח זה לשוק, וכ"כ בחי' רעק"א ביו"ד שם. ע"כ. והרואה יראה שדברי הלחם הפנים צודקים יותר בתמיהתו על הריא"ז, ולכן החסד לאברהם תאומים (סי' צא) העמיד דברי הריא"ז באופן שיש לו לחדר הקטן פתח מרה"ר אליו, הלא"ה אף הריא"ז מודה לפטור. ומזה דן דין הגוזזטרא לפטור. וע' בשו"ת שלמת חיים (חיו"ד סי' קה), שהרב השואל הביא דברי הגרע"א (שכ' כד' הריא"ז הנ"ל), ומזה דן להגוזזטרא שאין בה ד"א על ד"א דמ"מ יצטרך לקבוע מזווה בפתח הגוזזטרא מצד ימין הכניסה מהגוזזטרא לבית. והעיר ג"כ מד' הפ"ת בשם החמודי דניאל. והשיב ע"ז הגרי"ה זוננפלד ז"ל, לפע"ד מדלא הוזכרו הראשונים והפוסקים על כיו"ב להוציאם מן הכלל (שאע"פ שאין בהם ד"א חייבים במזווה), וכללא כיו"ל דצריך ד' אמות. נראה שפטורים מן הדין והנהגה להם לישראל, ואם אינם חייבים אנו מפסידים מזווה כשרה מלהשתמש בה. עכ"ל. ושם (בסי' קט) חזר להעיר בד' הגרע"א, שאפשר דמיירי שעכ"פ יכולים להגיע לחדר הקטן מרה"ר. ע"ש. וזה כמ"ש החסל"א הנ"ל. וכ"כ החקרי לב (ח"ג מיו"ד סי' קכט) בדחיתו. והובא לעיל אות ב. וכעת ראיתי בשו"ת אגרות משה פנינשטין (חיו"ד סי' קפא) שגם הוא כ' לתמוה על הגרע"א, דהא פשוט שכניסה מרה"ר מחייבת במזווה ולא יציאה, וא"כ כיון שהפתח לאויר כזה שא"א להיות כניסה משם אלא יציאה לא שייך לחייב. ולכן חדרש הגרע"א שחידש מסברא צ"ע. ולמעשה אין לחייב במזווה. ע"כ. ולא זכר שר שהם ד' הריא"ז. ועכ"פ יש מקום להעמיד ד' הריא"ז בשיש לו פתח מרה"ר וכד' האחרונים הנ"ל. וע"ע בס' חדרי דעה יו"ד (סי' רפו סי"ג) שהביא ד' הפ"ת בשם חמו"ד, וכ' ע"ז, והנה ודאי שאין החיוב בשביל גוף החדר הקטן דבהדיא מבואר בריש סוכה לפטור וכו'. וע"כ כוונתו משום שהוא פתח לגדול. וכ"כ בחי' הגרע"א. ולפי"ז צריך לקבוע המזווה בימין הכניסה מהחדר הקטן לבית הגדול. אבל לע"ד הוא מפוקפק מאד, שכל שאין בו כניסה מן החוץ לא חשיב כניסה כלל לחייב במזווה, וכן מוכח להדיא בט"ז סי' רפט סק"ד בשם מהרי"ל. ע"ש. ולכן בני"ד שכל פחות מד"א בטילי לגבי בית לגמרי לא חשיב פתח כלל. וצ"ע. עכ"ל. אתה הראת לדעת שכמה מרבני האחרונים הסכימו להלכה ולמעשה לפטור הגוזזטראות שלנו מן המזווה. והנה עמנו כמה ספקות להקל, שמצד הגוזזטראות עצמם מלבד שאינם מקורות, אין בהם ד' על ד'. (וכבר הבאנו לעיל ד' הא"י שאפילו למי שאומר דחצר שדרכה בכך חייבת במזווה אפילו אינה פתוחה לבית, מודה דבעינן שיהיה בה ד' אמות על ד"א. ובלא זה פטורה). ומצד שפתוחה לבית הרי דעת הרבה אחרונים לר' הראב"ד וה"ר מנחם דבעינן כניסה מצד רה"ר, ואפשר שגם הרא"ש יודה לזה. ועוד שעיקר חיוב הגוזזטרא אינו אלא מדרבנן, לר' התוס' שחיוב בית שער אכסדרה ומרפסת אינו אלא מדרבנן. וכן דעת רש"י והר"י מטראני. והיינו אפילו פתוחים לבית. וכמבואר בד' הר"ן (פ"ר דסוכה ח:). וע"ע בשו"ת יוסף אומץ (סי' טו). וגודע דספק אם הוי מדרבנן מצטרף לספק אחר להקל. וכמ"ש הש"ך (בסי' ק"י) בשם הא"י. וכ"כ האחרונים שם. וע"ע בשו"ת קול אליהו ח"א (חאו"ת סי' ו) בד"ה ותו. ובברכי יוסף א"ח (ס"ס קמז). ועוד. ודון מינה ואוקי באתרין. וע' בשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' קב). ובשו"ת לברשי מרדכי מהדורא בתרא (ר"ס יב). ודו"ק.

ו) ותבט עיני בשו"ת תרשיש שהם (חיו"ד סי' נא) שנשאל אודות הגוזזטראות אם חייבות במזווה, והעיר, במה שאינם מקורות וגם אין בהם ד' על ד' אמות, ושוב כ' לרפאת שבר על נקלה, לפמ"ש בפתחי תשוב' (סי' רפו ס"ק יג) בשם שו"ת הר הכרמל (חיו"ד סי' כג), שחדר שנכנסים שם להסיק תנורי בית החורף, ומחזיקים שם לולים של תרגולים, אע"פ שאינו מקורה חייב במזווה. כיון שדרכו להיות אינו מקורה, ודמי לשערי חצרות דחייב במזווה מטעם זה. כמ"ש הרא"ש. ובלבד שיהיה המקום נקי וכו'. ע"ש. וא"כ ה"ג כיון שדרך הגוזזטראות בכך חייבים מה"ט. וכמ"ש

ד"א. והגאון מהר"ש קלוגר בשו"ת שנות חיים (בקונט' שו"ת סת"ם, דס"ו ע"א) פשיט"ל כד' הט"ז בשם מהר"ל. וע"ע בשו"ת זרע אמת ח"ב (ס' קלד). ובשו"ת יוסף אומץ (ס' כט). ובשו"ת חסד לאברהם אלקלעי (חיו"ד ס' טז). ובשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד ס' רפז). ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ב (ס' מ). ובשו"ת מהר"ם בריסק ח"א (ס' ע אות ב). ובשו"ת שלמת חיים (חיו"ד ס' קו). ובשו"ת אגרות משה (חיו"ד ס' קפא). ויש להאריך בזה הרבה. ואכמ"ל. ולענין דינא ג"ל שאע"פ שהנהוג כדעת הבית מאיר והחזון אי"ש יש לו סמוכין דקשט, מ"מ אנן בדידן יש לנו לנהוג כדעת מהר"ל ומרן הב"י והאחרונים הנ"ל. ומ"מ לא יברך על קביעת המזווה אפילו באכסדרה ומרפסת מקורה ויש בה ד"א על ד"א. וגזוטרטא שאין בה ד"א על ד"א נמי הרוצה להחמיר ולקבוע בה מזווה יקבע בה מימין הכניסה מהבית לגזוטרטא. וע"ע בס' עמק ברכה (עמוד כד). (ובמקום אחר כתבנו אודות קביעת ב' מזוזות אחת מימין ואחת משמאל אם אין בזה חשש בל תוסיף. ואכמ"ל). וע"ע להרה"ג שמו"ח גאון בס' שמח נפש (דנ"א ע"ב). ובשו"ת הלל אומר (ס' קפא). ובשו"ת אהל משה ציוני ח"ב (ס' קיג). ע"ש. ודו"ק.

ז) והלום ראיתי בס' טהרת המים (מע' מ אות עו) שיישב על מדוכה זו, אם פתחי הגזוטרטא חייבים במזווה. וכתב, שהן אמת שהחקרי לב ח"ג מיו"ד (ס' קסט), בבית הפתוח לטיראדו הנקרא ג'ארדאקי, הביא מחלוקת אם חייב במזווה או לא כיון שאינו מקורה, והעלה שיקבע שם מזווה בלי ברכה מפני המחלוקת [עמש"כ לעיל אות ב. ודו"ק]. מ"מ בנ"ד שאין בגזוטרטאות ד' אמות על ד"א אלא ע"י ריבוע, ויש מחלוקת נוספת אם הריבוע מצטרף לחיוב מזווה, הו"ל ספק ספקא לקולא, שמא הלכה כמ"ד שאם אין ד' אמות אורך על ד' אמות רוחב פטור בכל ענין, ואת"ל שהלכה כמ"ד דחייב, שמא הלכה כמ"ד דכל שאינו מקורה פטור. ולכן היה דעתינו להורות להקל ולפטור ממזוזות. ושור'ר במטה אהרן ח"ב (מע' ס אות צח) בשם אחרונים, דהא דק"ל ס"ס בדאורייתא לקולא, היינו לענין איסור, אבל לענין מצות עשה הייב לקיים המצות אפילו אם יש מאה ספקות להקל. וא"כ ה"נ בנ"ד חייב לקבוע מזווה בפתח הגזוטרטא. עכ"ל. אולם בס' ארעא דיישראל (מע' ס אות י) הביא דברי המוצל מאש ס' יג שכ' בדעת הרא"ש שחילק בין ס"ס לכתחלה או בדעיבד, שהחילוק הוא בין מ"ע לאיסור, וכ' עליו, ומלבד שאין החילוק מובן בין מ"ע למל"ת, אדרבה ע"י ס"ס שרינו לעשות מעשה בקו"ע כאילו אין כאן איסור, כ"ש במ"ע דהוי בשו"א ואין לחייבו לעשות. ע"כ. ולכאורה יש להסביר הדברים לפמ"ש החות דעת (ס' ק) שאפילו להרמב"ם דסד"א לחומרא מדרבנן היינו במצות ל"ת, אבל במ"ע סד"א לחומרא מה"ת. וכ"כ מהר"ט אלגאזי בהלכות יו"ט (פ"ג דבכורות). ובשו"ת עונג יום טוב (ס"ס עא). ועוד אחרונים. ולפ"ז כיון דספק אחד במצות ל"ת עושהו מדרבנן כשנוסף ספק אחר הו"ל כספקא דרבנן ולקולא. משא"כ במצות עשה דספק אחד אינו מוציא מידי חומרא מה"ת, לכן מה יתן ומה יוסיף הספק האחר. אולם במקום אחר הבאנו ד' הרבה אחרונים שחולקים ע"ז. ואולי כל בתר איפכא, דבמ"ע דהוי שו"א ל"כ"ע סד"א לחומרא מדרבנן. וכ"כ הפמ"ג (א"א ס' יז סק"ב). והפני יהושע (ברכות יב). ע"ש. וזהו כדעת הרב ארעא דיישראל הנ"ל. וה"ג פשיט"ל להטורי אבן (ר"ה כט). דמהני ס"ס במ"ע לפטור. וכן בשו"ת רעק"א (ס' ו). ובחי' הרש"ש (ר"ה כט). ע"ש. והמהר"ט אלגאזי עצמו דס"ל דבמ"ע סד"א לחומרא מה"ת ל"כ"ע, פשיטא ליה בשו"ת שמחת יום טוב (ס' צד) דמהני ס"ס להקל ולפטור ממ"ע, שהקשה בההיא דסוכה (מא:) מוליכין לולביהן וכו', וכל אחד אומר מי שיניע לולבי בידו הרי הוא לו במתנה, והרי די שיאמרו כן ב' או ג' בני אדם, וממילא כל אחד יוצא י"ח מכח ס"ס, שמא לולב שלו הגיעו, ושמא מאותם שהקנו לולב שלהם. ע"ש. והן אמת כי באמת העיר עליו בזה בס' שרשי הים (דקל"ב ע"ד) עפ"ד המוצל מאש הנ"ל ושהוא חילוק נכון וברור בין איסור למצוה. ע"ש. וע"ע במכתב לחזקיהו (סוכה מא:). ובפתח הדביר ח"ג (ס' שדמ דר"פ ע"ד). ע"ש. מ"מ דעת רוב האחרונים דמהני ס"ס במ"ע.

מחבריו, הלא הם התוס' (עירובין פג:) ד"ה שבעת. והרשב"א (שבועות לה.). ושאר פוסקים. בבכורות (לו.) אמר רב אין הלכה כר' יוסי, פשיטא יחיד ורבים הל' כרבים, מ"ד נמוקו עמו קמ"ל. וכ"כ הרמב"ן לדעת הר"ף שאין הלכה כר' יוסי מחבריו. והובא בהרא"ש (פ"ו דיבמות ס' ד). וכ"כ הרא"ש (בפ"ק דסוכה ס' לא) לדעת הר"ף. ומ"מ באור זרוע ח"א (ס' שצ) בדין שור הבר דפליגי ר' יוסי ורבנן אם יש לו דין חיה או בהמה לענין כיוסו ושאר דברים, כתב, שהגאונים פסקו שמכסים את דמו וחלבו אסור משום ספק. וכ"כ בפ"י הר"ח בחולין (פ). שרבותינו הגאונים נמנו עליו שמכסין דמו וחלבו אסור משום ספק וכן הלכה. וסיים האור"ז, ואינו מבין דאמאי הוי ספק הא ודאי בהמה הוי דמסתמא הלכה כרבנן, או שמא שאני ר' יוסי דאע"ג דהיידאה הוא ק"ל דנימוקו עמו. וכו'. ע"ש. נמצא שהדבר תלוי בספק הגאונים. והסמ"ג (ע"שין עד) כ' דנראה דהרמב"ם גריס בעירובין (מז:): הלכה כר' יוסי מחבריו. והובא בס' יעיר אוזן (מע' ה אות מד). אבל הפר"ח יו"ד (ס' פ סק"ג) הביא דברי הרשב"א שתמה על הרמב"ם שפסק כרבנן דשור הבר מין בהמה, דהא ק"ל ר' יוסי נמוקו עמו. והפר"ח תירץ דהא דר"י נמוקו עמו היינו לגבי יחיד אבל לא נגד רבים. ע"ש. וע' בס' כסא רחמים (פ"ד מ"ס סופרים ה"ב) בד"ה וראיתי בס' שביתת יו"ט וכו'. שהרשב"א שהק' כן על הרמב"ם, פריך לשיטת הרמב"ם עצמו דס"ל דר"י נמוקו עמו אף נגד רבים. ע"ש. ובס' יד מלאכי (כלל רל) האריך להוכיח שדעת בה"ג והר"ף והרמב"ם ועוד הרבה ראשונים דאין הלכה כר' יוסי מחבריו. וע"ע בס' עמודי אש (כלל ד ס' יב). ובשד"ח (מע' ה כלל קטז). ואכמ"ל. נמצא דלא פלטינו מפלוגתא וספקא דקמאי אי הלכה כר' יוסי אף מחבריו, וממילא אף דת"ק הוי כרבים שמא הלכה כר' יוסי שיש לקבוע המזווה מימין כניסתו מהבית לאכסדרה או לחצר, א"ד הלכה כת"ק, שיש לקבוע מימין כניסה מהאכסדרה לבית. ולפי הנראה הסברא של האומרים אין הלכה כר' יוסי מחבריו יותר מחוורת להלכה, לפ"ז הלכה כת"ק. וזה כדעת הבית מאיר והחזון אי"ש. ואילו למהר"ל ומרן הב"י והט"ז נצטרך לומר דהלכה כר' יוסי אף מחבריו. וזה כמו שהסכים בס' יבין שמועה (כלל רכט) דהלכה כר' יוסי אף מחבריו. אך מרן עצמו בכללי הגמ' (רי"ש שער החמשי) הסכים לגירסת הליכות עולם שם, דהלכה כר' יוסי מחבריו ולא מחבריו. וכ"כ ה"ד מלאכי (ס' רל) בדעת מרן ז"ל. ע"ש. ובאמת שיש לפקפק אם הברייא דמס' מזווה הנ"ל דסמכא היא. או הוי בכלל מתניא דלא מתניא בי ר' חייא ורבי אושעיא דלא מותבינן מינה כולי האי, דדילמא משבשתא היא. (ע' חולין קמא:) והנה ידוע מ"ש הרא"ש בהלק"ט (הל' ס"ת ס' יג) שמס' סופרים נתחברה בדורות האחרונים ולא הובא ממנה בתלמוד, ולכן הירוש' עיקר נגד מ"ס. ע"ש. ובשו"ת גנת ורדים חאו"ת (כלל ב ס' טו) כ', שיש הלכות במ"ס סתומות ועמומות כדברי הספר החתום, וגם ההעתיקות משובשות מאד. ע"ש. ואף שבתוס' (פסחים מז:) כ' דבכמה דברים אנו סומכים על מסכתות חיצוניות וכו'. ע"ש. היכא דאיתמר איתמר, וע' בברכ"י א"ח (ס' תקפב סק"ז). (וע' בקובץ אגרות מהחזון אי"ש ס"ס לב.) והן עתה ראיתי בשו"ת צור יעקב (ס' קו שאלה ב) שנשאל ג"כ באיזה צד מפתח הגזוטרטא שפחותה מד' אמות יקבע המזווה. וכתב, דאיברא דבבבצר שאחורי הבית ואין לה פתח לרה"ר נקטינן כד' מהר"ל והט"ז, ודלא כהבית מאיר שמפקפק בזה, ואף שהגאון מליסא בדה"ת ס"ל כהבית מאיר, [וע' בשו"ת מנחת יחיאל ס' יב אות ל שלא כ"כ בשם דהה"ת]. מ"מ קשה לחלוק על מהר"ל והט"ז. וכן הגאון מגלוגא מיישב דבריהם בס' בית מאיר י"ם. וכן בס' גה"ק שבדעת קדושים ס' רפט חולק על הבית מאיר בזה, ומסכים למהר"ל. ומ"מ בג"ד שאין להם ד' אמות, ועיקר החיוב הוא עפ"ד הפ"ת בשם חמודי דניאל שמחייבי בכה"ג, והגאון מהר"ש"ק חולק עליו וכו'. לכן בכה"ג שפיר סמכינן על הבית מאיר לחשוב ימין הכניסה מהגזוטרטא לבית, אפי' אין לה פתח לרה"ר, הואיל ועיקר החיוב מפוקפק, עכ"ל. נראה שדעתו נוטה יותר להבית מאיר, אלא מפני שקשה לחלוק על מהר"ל פוסק כמותו כשהחיוב ברור מן הדין משא"כ כשאין בו ד"א על

וכמבואר בשו"ת שער אפרים (סי' יא.) ובברכי יוסף א"ח (סי' קפו
 סק"ד). ובשו"ת כתב סופר (חאו"ח סי' כח). וי"ל. וע' בשו"ת תורת
 חסד מלובלין (חאו"ח סי' ג) שכן, שאף שהמוצל מאש (סי' יג)
 רצה לחדש בכונת הדא"ם, שהיתר ס"ס אינו רק במל"ת, משא"כ
 בקיום מ"ע, אין לפטור מטעם ס"ס אפילו במצוה דרבנן וכו', מ"מ
 בסוף דבריו שם העלה לפרש דברי הרא"ם בענין אחר, דכוונתו
 דאין לעשות ס"ס לכתחלה בידים וכו'. ובאמת שדבריו הראשונים
 תמוהים, וכמה סוגיות סותרים דבריו בזה, וכמשי"כ במקום אחר
 ואכמ"ל. עכ"ל. וכ"כ בפשיטות הגר"ח בבא"ח ש"ב (פר' בראשית
 אות יג) דמהני ס"ס במ"ע להקל. ע"ש. וכ"כ הגרש"ק בשו"ת האלף
 לך שלמה (חאו"ח סי' שעג). ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין דשפיר
 מהני ס"ס לפטור הגזוזטראות שאין בהם ד' אמות אורך על ד' אמות
 רוחב. ואע"פ שמרן הש"ע (סי' רפו סי"ג) פסק כד' הרמב"ם שאם
 יש בו כדי לרבע ד"א על ד"א אפילו ארכו יתר על רחבו או שהוא
 עגול או בעל ה' זוויות חייב במזוזה. ע"כ. אבל הרא"ש ור' ירוחם
 תפסו עיקר להלכה דבעינן שיהיה מרובע ד"א על ד"א. וכמ"ש בב"י
 ובש"ך שם. וע' בט"ז א"ח (סי' תרלד סק"ב) שגם הרמב"ם מודה
 שצריך להיות ד"א אורך וד"א רוחב. ע"ש. וכ"כ הגרש"ך בס' שנות
 חיים (בשו"ת סת"ם סי' ד דס"ו ע"ב). והמאמר מרדכי א"ח (סי'
 שצח סק"ב). וע"ע בשו"ת בנין ציון ח"א (סי' צט). ובשו"ת שמלת
 בגימין (ד"ט ע"א). ובס' עמק ברכה (עמוד כג בסוסו). ועוד אחריו.
 וא"כ אפילו אם הגזוזטרא ארוכה הרבה כל ^{אצות התורה} ~~אצות התורה~~ ^{אצות התורה} ~~אצות התורה~~ ^{אצות התורה}
 לדעת כמה פוסקים פטורה מן המזוזה, מעיקר הדין. ומכ"ש כשגזזטרף
 אליה שאינה מקורה. ולכן יש מקום לדינא לפטור הגזוזטראות הללו
 לגמרי מן המזוזה. ומ"מ המחמיר לקבוע מזוזה תבא עליו ברכה,
 ויקבענה מימין הכניסה מן הבית לגזוזטרא. וכנ"ל. הגלע"ד כתבתי.
 והש"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

יד"ע התותם בכרכה עובדיה יוסף ס"ט

סימן כד

שאלה

ב"ה. ט"ו אייר תשכ"ג.

כבוד הרב הגאון המפורסם המהולל ברוב התשבחות דרופתקא
דאורייתא וכו' כש"ת מהר"ר עובדיה 'וסף שליט"א. אב"ד
בירושלים. — שלום רב!

הגנ"ל מציע לפני הדר"ג שאילתא כדת מה לעשות ואיך להתנהג באסון שפקד ה' את מוסד "מלבן" הסמוך ונראה לפרדס חנה, שע"י קצר חשמלי עלה באש בית כנסת גדול ומפואר על ששת ספריי-התורה שבנו. האסון קרה היום בצהריים. האמר טרם נאסף. ולא מצאתי בעת בדברי הפוסקים דברים מפורשים. אודה להדר"ג על תשובה מהירה.

בכבוד רב ומשואות חן יהושע זליג דיסקין
[הרב דפריס חנה]

וְזוֹ תְּשׁוּבַתִּי אֵלַי

ב"ה. יום שני יט באייר תשכ"ג.

כבוד ידי"ב הרב הגאון המובהק שזמן תורק מאיר כבוד וכו' כש"ת מהר"ר יהושע זליג זיסקין שליט"א הרב דפרדס חנה. **אתמול** קבלתי מכתבו, ומאד הצטערתי על לא טובה השמועה בשרפת ששה ס"ת וארון הקודש ובהכ"נ. והתי יתן אל לבו לומר בשלי הסער הזה, כלי צנוע היה לנו ונחבזה בעונותינו הרבים (תענית טו.). הנהגה עונתו חרבני לדפוק על דלתותי, והנני ממחר להשיבו ויהי הקציר אמיץ. כי דבר המלך היה נחוצ. [בתוספת נוסף בעת ההדפסה].

(א) והנה כבר נשאל על כיו"ב הגאון מצאנו כשנ"ת דברי חיים ח"ב (בהשמטות וליקוטים סי' א דקיי"ב ע"ג), אודות

שרפת ארון הקדש עם ארבעה ס"ת שבו, מהנר הולק כליל שבת
 שהונח על עמוד הסמך לארון הקדש. ופסק, שעפר שרפת הקודש
 יגנו בכלי חרס בבית עומין סמוך לקבר איש כשר וירא ה'. ע"כ.
 וכנראה דמירי שנשארו גם גליונות או יריעות מהס"ת חרוכים,
 שאילו נשרף הכל ונעשה אפר ממש א"צ לכלי חרס, שהרי מקור
 דבר זה במגילה (כו:): אמר רבא ס"ת שבלה גוונים אותו אצל ת"ח
 ואפילו שונה הלכות. א"ר אחא בר יעקב ובכלי חרס, שנא' ונתתם
 בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. וכ' הר"ן, שאע"פ שגוונים אותו
 עושים לו תקנה כמה שאפשר לקיימו. וכ"כ מרן הב"י יו"ד (סי'
 תפכ), וז"ל, ומה שהצריכו לתתו בכלי חרס הוא כדי שלא יקרב כ"כ
 במהרה, דכל מאי דאפשר לתקוני שיעמוד ימים רבים מתקנינו. ע"כ.
 וע"ע בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חיו"ד סי' רצג). ע"ש. וכל זה לא
 שייר באפר ס"ת שנשרף כליל. ורק אם נשארו יריעות חרוכות שיש
 ללקט פ"ה אותיות בהם (כההיא דשבת קטו:): יש לגנוזם בכ"ח.
 הלא"ה א"צ. וכן מתבאר בשו"ת מרחשת (חיו"ד סי' ג). ע"ש. ומ"מ
 הואיל וק"ל בשבת (צ). מקס ספרים ומטפחותיהם טעונים גניזה,
 (וכן הוא בשבת קטו. וע' בפרש"י שם). גם באפר הס"ת שנשרף
 נכון להצריכו גניזה ע"י קבורה אצל ת"ח. וע' בשו"ת שאגת אריה
 החדשות (ס"ס יז דס"א ע"ד) שצריך לשרוף ארונות שפינו מהם
 המתים ולקבור עפרם בבית הקברות במקום מיוחד וכו'. ע"ש.
 ועמ"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג (חיו"ד סי' כב אות כב). ע"ש.
 הן אמת כי בתשובה מאהבה ח"ב (ד"ב סע"ב) כתב, לא ראיתי
 נוהגים לקבור ס"ת שבלה בכ"ח אצל ת"ח, אלא יש לזה ארון מיוחד
 בחדר הסמוך לבהכ"נ שם מקום גניזתו. וכיו"ב בסוטה (כ). עד שלא
 נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה גנזתה. ופרש"י שכל כתבי
 הקדש שא"ר לקריאה גנונים שלא יחבזו. ובב"ב (כ:): ס"ת שבלה
 ממעט בחלון, והא בעי גניזה. שם תהא גניזתו וכו'. עכת"ד. והניף
 ידו שנית בח"ג (דס"ג ע"ב) ששוב מצא בס' בני יונה שם שג"כ כי
 שאין חיוב לקבור ס"ת שבלה אצל ת"ח, אלא אם ירצה יגנו במקום
 צנוע. ושכן נוהגין. ע"כ. ובס' האשכול ח"ב (עמוד מד ס"ס יג)
 הביא ההיא דמגילה (כו:): ס"ת שבלה וכו', ומסיק עלה, ומשום
 כבודו של חכם קוברין אצלו, ואי ליכא חכם שונה הלכות גוונים
 אותה וקברין בין קברי. וכתב בנחל אשכול, דר"ל שנותנים הס"ת
 בכ"ח וקוברין אותה לבדה בבה"ק דלא לית' לידי תקלה וכו'. ע"ש.
 והיינו כההיא דע"ז (סב:). ע"ש. (ובס' האשכול אלבק עמוד קנו
 הושמטה הוספת הרב האשכול הג"ל). וע' בשו"ת מרחשת (חיו"ד סי'
 ג). ע"ש. ועמ"פ נראה שנכון לקברם בבית הקברות בלוייה פומבית
 ורוב עם לכבוד תוה"ק, בהתעוררות לתשובה ומעשים טובים, וכמ"ש
 בספרי (ר"פ ראה), אמר ר"ג, וכי תעלה על דעתך שישראל ח"ל
 נותצין למזבחחותיהם, אלא שלא תעשו כמעשה אות"ע ויגרמו עונותיכם
 ומעשיכם הרעים למקדש אבותינו שיחרב. ע"ש. וה"נ לענין הנאמר
 שם ואבדתם את שמם, לא תעשון כן לה"א, שהעונות גורמים לשרפת
 ס"ת ח"ו. וע' בש"ע א"ח (סי' תקפ סק"ג) שכ', שגזרו שיהו מתענין
 בכל שני וחמישי על חורבן הבית "ועל התורה שנסרפה" ועל חילול
 ה'. וע' באחר' שם. ותשובה ומעשים טובים כתרס בפני הפורענות.
 וכ"כ בשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' ג), שיש לקבור יריעות הס"ת
 שנשרף בלוייה המון בית ישראל בצום ובכי ומספר, שמלבד מצות
 גניזה גופא, הנה זה דרך נבחר ואמצעי אמיץ כח לעורר לב ישראל
 כמה החטא גורם וכו', וכמ"ש בתענית (טז). למה יוצאים לרחובות
 של עיר, ארחב"א לומר זעקנו וציועא ולא בענינו גבוה עצמנו
 בפרהסיא. ונחוצ' לעשות כן בשעת חומום טרם נעשה אבלות יינה.
 (ושם דחה דברי ת"ח אחד שאמר מפ' השמועה, שיש חשש סכנה
 בגניזת ס"ת שבלה בקרקע, שלא יאומן שיהא איזה חשש סכנה כמה
 שעושים ע"פ הוראות הש"ס והפוסקים אשר מפיחם אנו חיים. ע"ש.
 ופשוט). עכת"ד. והגם שיש להשיב על ראיתו מתענית (טז) גבוה
 עצמנו בפרהסיא, דהתם משום עצירת גשמים הוא, ומשום הכי צריכים
 אנו לגרום בידים מניעת כבוד לס"ת, כדי שיהיה עמנו בצרה ולעורר
 רחמי שמים. וכמ"ש בשו"ת מהרש"ם ח"ב (סי' רסד) בכיו"ב. ע"ש.
 מ"מ עצם הדבר נכון, שראוי לעורר לב ישראל לאביהם שבשמים.